

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และเสนอแนะ

ในการบริหารการศึกษา หัวหน้าสถานศึกษามีความรับผิดชอบและมีภาระหน้าที่มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งมีครูและนักเรียนเป็นจำนวนมาก ยิ่งทำให้หัวหน้าสถานศึกษามีภาระหน้าที่มากขึ้นด้วย หัวหน้าสถานศึกษาจึงต้องมีผู้ช่วยเพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่หลายฝ่าย และหัวหน้าหมวดวิชาที่เป็นผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาในด้านการดำเนินการเรียนการสอน เป็นผู้ประสานงานระหว่างครูกับนักเรียน ครูกับครูด้วยกัน และครูกับฝ่ายบริหาร จึงจัดได้ว่า หัวหน้าหมวดวิชาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในโรงเรียน และมีบทบาทความรับผิดชอบตามตำแหน่งของตนเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยในบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตการศึกษา 5 โดยศึกษาในลักษณะที่เป็นงานบริหารการศึกษา 4 ด้านคือ งานด้านวิชาการ งานด้านบริหารบุคคล งานด้านธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งเปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นหัวหน้าสถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชา และครู-อาจารย์ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชา ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไปในการบริหารงานการศึกษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนโยบายในการพัฒนามัธยมศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 ซึ่งกล่าวว่า "..... 4. ปรับปรุงระบบบริหารการศึกษานำให้มีการประสานสัมพันธ์กันและกระจายอำนาจการบริหารการศึกษไปสู่ระดับจังหวัดและสู่โรงเรียนให้มากที่สุด"¹

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, 2524), หน้า 75.

เพราะหัวหน้าหมวดวิชาที่มีการกิจที่จะต้องรับผิดชอบและต้องช่วยเหลือหัวหน้าสถานศึกษา
ในงนบริหารการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านวิชาการ

สมมุติฐานในการวิจัย

ความเห็นในบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาที่ได้ปฏิบัติจริง ระหว่างหัวหน้า
สถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชา และครู-อาจารย์ ไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างประชากร ประชากรที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เลือกมา
จากโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในเขตการศึกษา 5 จำนวน 21 โรงเรียน โดย
แบ่งตัวอย่างประชากรออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. หัวหน้าสถานศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 21 คน
2. หัวหน้าหมวดวิชา ประกอบด้วย หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนเหล่านั้น
จำนวน 168 คน
3. ครู-อาจารย์ เลือกจากครูในโรงเรียนเหล่านั้นโดยไม่เจาะจงหมวด
วิชา จำนวน 345 คน

รวมตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 534 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการ
ศึกษาจาก เอกสาร ตำรา รายงานและการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตลอดจนการปรึกษา
ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา ลักษณะของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสำรวจเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มี
ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check lists)

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของหัวหน้าหมวด
วิชาซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมหลักสำคัญ 4 ด้านในงนบริหารการศึกษา คือ งานด้าน
วิชาการ งานด้านบริหารบุคคล งานด้านธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ และงน

ตามความสัมพันธ์กับชุมชน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่หัวหน้าหมวดวิชา ประสบ พชอมกับขอเสนอแนะ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended form)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีส่งและรับข้อมูล โดยการ ใช้บริการไปรษณีย์ของการสื่อสารแห่งประเทศไทย รวมแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งสิ้น 534 ฉบับ ได้รับคืน 396 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 74.16 โดยแยกเป็นรับคืนจากหัวหน้า สถานศึกษา 18 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85.71 จากหัวหน้าหมวดวิชา ร้อยละ 79.17 คือจำนวน 133 ฉบับ และรับคืนจากกลุ่มครู-อาจารย์ 245 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 71.01

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ โดยใช้การร้อยละ ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาที่ปฏิบัติจริง ใช้วิธีหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนการทดสอบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของกลุ่มหัวหน้าสถานศึกษา กลุ่ม หัวหน้าหมวดวิชา และกลุ่มครู-อาจารย์ วิเคราะห์โดยค่า F (F-test) และค่า Q-statistic

ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่หัวหน้าหมวดวิชาประสบ ใช้วิธีการ ประมวลความคิดเห็นและนำเสนอด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาพส่วนตัวของหัวหน้าสถานศึกษา มีดังนี้

1.1 หัวหน้าสถานศึกษาเป็นเพศชาย ร้อยละ 72.22 เพศหญิง ร้อยละ 27.78

1.2 หัวหน้าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปีมากที่สุด คือร้อยละ 50.00 รองลงมาอยู่ในช่วง 41-50 ปี ร้อยละ 38.89 และร้อยละ 11.11 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี

1.3 อายุราชการของหัวหน้าสถานศึกษามากกว่า 25 ปี มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 55.55 รองลงมาคือ 21-25 ปี ซึ่งเท่ากับ 15 ปี หรือต่ำกว่า คือ ร้อยละ 16.67 และ 16-20 ปี ร้อยละ 11.11

1.4 หัวหน้าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี ซึ่งมีร้อยละ 77.78 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 16.67 และน้อยที่สุดคือ วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 5.55

2. ข้อมูลส่วนตัวของหัวหน้ามหาวิทยาลัย

2.1 หัวหน้ามหาวิทยาลัยเป็นเพศชาย ร้อยละ 53.08 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 46.92

2.2 อายุของหัวหน้ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ร้อยละ 50.77 อยู่ในช่วง 31-40 ปี รองลงมา ร้อยละ 22.31 คือ ช่วงอายุ 41-50 ปี ถัดมาคือ ร้อยละ 17.69 อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 9.23 อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี

2.3 หัวหน้ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีอายุราชการอยู่ในช่วง 6-10 ปี ร้อยละ 44.61 ช่วง 11-15 ปี และมากกว่า 25 ปี คือ ร้อยละ 13.08 เช่นเดียวกับอายุราชการของหัวหน้ามหาวิทยาลัยในช่วง 16-20 ปี เท่ากันกับช่วง 21-25 ปี ร้อยละ 10.77

2.4 หัวหน้ามหาวิทยาลัยมีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 80.77 และ วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 19.23

2.5 จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ของหัวหน้ามหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในช่วง 11-15 คาบ มีมากที่สุด ร้อยละ 47.69 รองลงมาคือ 16-20 คาบ ร้อยละ 38.46 5-10 คาบ ร้อยละ 8.46 มากกว่า 20 คาบ ร้อยละ 3.85 และ น้อยกว่า 5 คาบ ร้อยละ 1.54

2.6 หัวหน้ามหาวิทยาลัยเคยสอนในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ มาก่อนที่จะดำรงตำแหน่งหัวหน้ามหาวิทยาลัย ดังนี้ ร้อยละ 44.62 เคยสอนในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ อยู่ใน ช่วงเวลา 6-10 ปี รองลงมา ร้อยละ 37.69 เคยสอนมา 3-5 ปี ร้อยละ 9.23 เคยสอนมามากกว่า 15 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 6.16 เคยสอนมา 11-15 ปี และ ร้อยละ 2.31 เคยสอนมาน้อยกว่า 2 ปี

2.7 หมวดวิชาที่มีครู-อาจารย์ 9-16 คน มีมากที่สุดคือมีร้อยละ 57.70 รองลงมาคือ 5-8 คน, 17-24 คน และ 1-4 คน ร้อยละ 17.69, 16.92 และ 7.69 ตามลำดับ ไม่มีหมวดวิชาใดที่มีครู-อาจารย์ใบหมวดวิชามากกว่า 24 คน

2.8 มีรองหัวหน้าหมวดวิชาจำนวน 1 คน มากที่สุดคือ ร้อยละ 61.54 ไม่มีรองหัวหน้าหมวดวิชาเลยถึงร้อยละ 20.77 มีรองหัวหน้าหมวดวิชา 2 คน ร้อยละ 13.84 มี 3 คน ร้อยละ 3.85

2.9 หัวหน้าหมวดวิชาจำนวนร้อยละ 74.62 ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานของหัวหน้าหมวดวิชา มีเพียงร้อยละ 25.38 ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานของหัวหน้าหมวดวิชา

2.10 หัวหน้าหมวดวิชาจำนวน ร้อยละ 96.15 ต้องการได้รับการอบรมเกี่ยวกับงานของหัวหน้าหมวดวิชา มีเพียงร้อยละ 3.85 ที่ไม่ต้องการได้รับการอบรม

3. ข้อมูลส่วนตัวของครู-อาจารย์

3.1 เพศ ร้อยละ 62.14 เป็นเพศหญิง เป็นเพศชายร้อยละ 37.36

3.2 ครู-อาจารย์ มีอายุ 21-30 ปี มากที่สุด ร้อยละ 62.97 รองลงมาคือ 31-40 ปี ร้อยละ 29.63 อายุ 41-50 ปี ร้อยละ 6.58 น้อยที่สุดคือ ช่วงอายุ 51-60 ปี มีร้อยละ 0.82

3.3 อายุราชการของครู-อาจารย์ 1-5 ปีมีมากที่สุด คือร้อยละ 44.44 รองลงมา 6-10 ปี ร้อยละ 39.92 11-15 ปี ร้อยละ 7.00 21-25 ปี ร้อยละ 4.53 16-20 ปี ร้อยละ 3.29 มากกว่า 25 ปีมีเพียงร้อยละ 0.82

3.4 ครู-อาจารย์มีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุดร้อยละ 74.90 ต่ำกว่าปริญญาตรี 24.28 และสูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 0.82

3.5 จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ของครู-อาจารย์ 16-20 คาบ มีมากที่สุด ร้อยละ 67.08 11-15 คาบ ร้อยละ 22.63 มากกว่า 20 คาบ ร้อยละ 6.57 5-10 คาบ ร้อยละ 3.70

3.6 ครู-อาจารย์ ร้อยละ 69.55 ไม่ต้องการดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา ร้อยละ 30.45 ต้องการดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา

4. การศึกษาบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา ผลของการวิจัยพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาที่มีบทบาทในงานบริหารการศึกษาอยู่ในเกณฑ์น้อย ($\bar{X} = 2.40$) และเมื่อแยกวิเคราะห์ที่เป็นรายคานและรายข้อแล้ว ปรากฏผลดังต่อไปนี้

4.1 การปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาในคานงานวิชาการ กลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มเห็นว่าหัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติน้อย ($\bar{X} = 2.36$) โดยที่กลุ่มหัวหน้าสถานศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่ามี การปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 2.76$ และ 2.53 ตามลำดับ) ส่วนครู-อาจารย์เห็นว่ามี การปฏิบัติ น้อย ($\bar{X} = 2.23$) หน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาที่กลุ่มครู-อาจารย์มีความเห็นตรงกันกับกลุ่มหัวหน้าสถานศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชา โดยเห็นว่าหัวหน้าหมวดวิชา มีการปฏิบัติมากได้แก่ การร่วมมือกับฝ่ายวิชาการในการจัดแผนการเรียน และจัดทำรายสอนของโรงเรียน การประสานงานคานการวัดผลกับฝ่ายวัดผล ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาที่ทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า มีการปฏิบัติ น้อยได้แก่ การสาธิตการสอนแก่ครูในหมวดวิชา การร่วมกับครูวิเคราะห์ข้อสอบรายวิชาต่าง ๆ ของหมวดวิชา ส่วนการสังเกตการสอนของครูภายในหมวดและการแนะนำแหล่งวิทยากรให้แก่ครูและนักเรียน หัวหน้าสถานศึกษาและครู-อาจารย์ เห็นว่ามี การปฏิบัติ น้อย แต่หัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่าตัวเองมีการปฏิบัติมาก ความรับผิดชอบที่หัวหน้าสถานศึกษาเห็นว่า หัวหน้าหมวดวิชา มีการปฏิบัติมาก แต่หัวหน้าหมวดวิชาและครู-อาจารย์เห็นว่า มีการปฏิบัติ น้อยได้แก่ การวิเคราะห์และวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงงานวิชาการของหมวดวิชา การร่วมมือกับฝ่ายวิชาการและฝ่ายแนะแนวในการประชุมพิเศษแก่นักเรียนในคานวิชาการ การร่วมกับครูวิเคราะห์หลักสูตรของหมวดวิชา

4.2 ความเห็นในการปฏิบัติงานคานการบริหารงานบุคคลของหัวหน้าหมวดวิชา โดยเฉลี่ยแล้วทั้งสามกลุ่มเห็นว่า มีการปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 2.50$) โดยที่หัวหน้าสถานศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่ามี การปฏิบัติ มาก ($\bar{X} = 2.06$ และ 2.75 ตามลำดับ) แต่ครู-อาจารย์เห็นว่ามี การปฏิบัติ น้อย ($\bar{X} = 2.35$) ความเห็นที่ตรงกันทุกกลุ่มว่าหัวหน้าหมวดวิชา มีการปฏิบัติ มาก ได้แก่ การประชุมครูในหมวดวิชาเพื่อกำหนดงานและชี้แจงงาน การดูแลครูให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การจัดครูสอนแทนเมื่อครูในหมวดวิชาขาด การประสานความสัมพันธ์ของครูในหมวดวิชา การส่งเสริมให้ครูในหมวดวิชาได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มเติม

การปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาที่ทุกกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่าอยู่ในเกณฑ์น้อย ได้แก่ การประเมินิเทศครูใหม่ในหมวดวิชา

4.3 ความเห็นในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาในค่านางานธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ ทุกกลุ่มตัวอย่างเห็นสอดคล้องกันว่า การปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาอยู่ในเกณฑ์มาก ($\bar{X} = 2.74$) โดยที่ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของกลุ่มหัวหน้าสถานศึกษา กลุ่มหัวหน้าหมวดวิชา และกลุ่มครู-อาจารย์ มีค่าเท่าเท่ากับ 3.01, 2.93, และ 2.62 ตามลำดับ ยกเว้นงานการจัดทำรายงานประเภทต่าง ๆ ของหมวดวิชาคอยฝ่ายบริหาร และงานการติดต่อประสานงานกับหมวดวิชาอื่น ซึ่งกลุ่มครู-อาจารย์เห็นว่ามีการปฏิบัติน้อย

4.4 ความเห็นในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาในด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มอยู่ในเกณฑ์น้อย ($\bar{X} = 1.92$) โดยที่ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของความเห็นของหัวหน้าสถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชา และครู-อาจารย์ เท่ากับ 2.38, 2.09 และ 1.70 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์รายข้อพบว่า บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาซึ่งหัวหน้าสถานศึกษาเห็นว่ามีกรปฏิบัติมาก แต่หัวหน้าหมวดวิชาเองและครู-อาจารย์เห็นว่ามีกรปฏิบัติ น้อย ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูและนักเรียนรู้จักใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ส่วนการเชิญ วิทยาการในท้องถิ่นมาบรรยายใ้โรงเรียน หัวหน้าสถานศึกษาเห็นว่ามีกรปฏิบัติ น้อย หัวหน้า มวควิชาและครู-อาจารย์เห็นว่ามีกรปฏิบัติ น้อยที่สุด การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้ติดต่อ และเยี่ยมเยียนผู้ปกครองและนักเรียนถึงบ้าน หัวหน้าสถานศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่ามีกรปฏิบัติ น้อย ส่วนครู-อาจารย์เห็นว่ามีกรปฏิบัติ น้อยที่สุด

5. การเปรียบเทียบความเห็นในบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาที่ได้ปฏิบัติจริงระหว่าง กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสามกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน ทั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ว่า ความเห็นในบทบาทของหัวหน้าหมวด วิชาที่ได้ปฏิบัติจริง ระหว่างหัวหน้าสถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชา และครู-อาจารย์ไม่แตกต่าง กัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ปรากฏผลดังนี้

5.1 ด้านวิชาการ หัวหน้าสถานศึกษากับหัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้า มวควิชากับครู-อาจารย์ มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหัวหน้า สถานศึกษากับครู-อาจารย์ มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 ด้านบริหารงานบุคคล หัวหน้าสถานศึกษากับครู-อาจารย์ และ หัวหน้าหมวดวิชากับครู-อาจารย์ มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนหัวหน้าสถานศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3 ด้านธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ หัวหน้าสถานศึกษากับครู-อาจารย์ และหัวหน้าหมวดวิชา กับครู-อาจารย์ มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนหัวหน้าสถานศึกษากับหัวหน้าหมวดวิชา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.4 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน หัวหน้าสถานศึกษากับครู-อาจารย์ มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนหัวหน้าสถานศึกษากับหัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าหมวดวิชา กับครู-อาจารย์ มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปราย

1. ผลการวิจัย พบว่า หัวหน้าหมวดวิชา มีบทบาทในงานบริหารการศึกษาอยู่ในเกณฑ์น้อย โดยชี้แจงเฉลี่ยของความเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่มเท่ากับ 2.40 เมื่อแยกศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า หัวหน้าหมวดวิชาปฏิบัติงานในด้านการเงิน อาคารสถานที่มากที่สุด รองลงมาคือ งานการบริหารงานบุคคล และลำดับสุดท้ายคืองานความสัมพันธ์กับชุมชน จากผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่างานหลักของหัวหน้าหมวดวิชา คืองานวิชาการนั้น หัวหน้าหมวดวิชาปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์น้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาในฐานะผู้รับผิดชอบทางด้านการเงิน รองลงมาจากหัวหน้าสถานศึกษาและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจึงยังไม่ค่อยจะถูกคองนัก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหัวหน้าหมวดวิชาสนใจงานอื่นมากเกินไป และให้ความสำคัญกับงานวิชาการไม่มากเท่าที่ควร เช่นเดียวกับที่วุฒิ จุลพรหม¹ เคยทำการวิจัยไว้ และนพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ได้รวบรวมผลการวิจัยเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตต่าง ๆ รวมทั้งในกรุงเทพมหานคร ได้ขอสรุปว่าไม่มีโรงเรียนในเขตใดซึ่งรวมทั้งกรุงเทพมหานครที่

¹วุฒิ จุลพรหม, "การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 131

จะให้ความสำคัญต่อการบริหารงานด้านวิชาการ เป็นอันดับหนึ่ง¹

2. จากการตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิดของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสามกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่สุดคือ ปัญหาทางด้านการเงิน อาคารสถานที่ อันได้แก่ ขยะประมาณของหมวดวิชา มีน้อย การเบิกจ่ายล่าช้า และอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสม ห้องเรียนขาดแคลน โดยเฉพาะห้องทางด้านวิชาวิทยาศาสตร์ ศิลป สนาฏศึกษา ห้องเรียนคับแคบ ไม่พอกับจำนวนนักเรียน ปัญหารองลงมาคือ ปัญหาทางด้านการเงิน อันได้แก่ หนังสือประกอบการเรียนมีน้อย การเลือกตำราเรียนไม่เหมาะสม บางรายวิชาขาดตำราเรียน ห้องสมุดมีหนังสือไม่เพียงพอต่อการค้นคว้าของครูและนักเรียน รองลงมาคืออุปกรณ์ไม่พอ จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นบางปัญหาเป็นปัญหาที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน เช่น เมื่อเกิดปัญหาประมาณมีน้อย การเบิกจ่ายล่าช้า จึงอาจทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น อุปกรณ์ไม่พอ เป็นต้น และเมื่อวัสดุอุปกรณ์ไม่พอ จึงทำให้การเรียนการสอนไม่ไคลผลเท่าที่ควร²

3. การเปรียบเทียบความเห็นระหว่างกลุ่มตัวอย่างประชากร กลุ่มหัวหน้าสถานศึกษาประมาณค่าในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาสูงกว่าที่กลุ่มหัวหน้าหมวดวิชาประมาณค่าตัวเอง และกลุ่มครู-อาจารย์ประมาณค่าการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาต่ำกว่าอีกสองกลุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การรับรู้ในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสามกลุ่มแตกต่างกัน เช่น การที่หัวหน้าหมวดวิชาได้จัดทำรายงานประเภทต่าง ๆ ส่งฝ่ายบริหาร ครู-อาจารย์อาจจะไม่รู้ เพราะไม่จำเป็นที่หัวหน้าหมวดวิชาจะต้องแจ้งให้ครูในหมวดวิชาได้รู้ด้วย เป็นต้น

4. หัวหน้าหมวดวิชาจำนวนน้อยจะ 74.62 ไม่เคยได้รับการยอมรับเกี่ยวกับงานของหัวหน้าหมวดวิชา และจำนวนหัวหน้าหมวดวิชาถึงร้อยละ 96.15 ที่ต้องการได้รับการยอมรับเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตน

¹ พงษ์ บุญจิตราคุลย์, "ภารกิจ.....," หน้า 97.

² เพ็ญศักดิ์ เรือนใจมั่น, "งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 5," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 122.

5. ตามระเบียบของกรมสามัญศึกษา หัวหน้าหมวดวิชาจะของทำการสอนในหมวดวิชาที่รับผิดชอบไม่น้อยกว่า 10 คาบ แต่มีหัวหน้าหมวดวิชาจำนวนหนึ่งทำการสอนไม่ถึง 10 คาบ และบางส่วนทำการสอนมากกว่า 20 คาบ ซึ่งมากเกินไป อย่างไรก็ตามก็ส่วนใหญ่คือร้อยละ 47.69 ทำการสอนอยู่ในช่วง 11-15 คาบ ซึ่งจกัว่าเหมาะสมก็แล้ว

6. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครู-อาจารย์ร้อยละ 69.55 ตอบว่าไม่ต้องการดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา มีเพียงร้อยละ 30.45 เท่านั้น ที่ต้องการดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าคิดว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าครู-อาจารย์ไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของหัวหน้าหมวดวิชา และอาจเห็นว่าตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชาไม่มีความสำคัญพอที่จะต้องชวนชายหรือคิรินนเพื่อได้ดำรงตำแหน่ง เนื่องจากตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชาไม่มีอำนาจบังคับบัญชา หรือสามารถให้โทษให้คุณแก่ผู้ใดได้¹

7. จากผลการวิจัยด้านการบริหารงานบุคคล ทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่า การปฐมนิเทศครูใหม่ในหมวดวิชามีการปฏิบัติน้อย และหัวหน้าหมวดวิชากับครู-อาจารย์มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติน้อย ในเรื่องการให้ครูที่ได้รับการอบรมตามหอดความรู้ให้แก่ครูในหมวดวิชาและครูที่สนใจ ซึ่งการปฏิบัติของหัวหน้าหมวดวิชาดังกล่าวมานี้ ยังไม่เป็นการช่วยเหลือแก่ครูใหม่เพราะครูใหม่อาจได้รับความลำบากในเรื่องการทำความเข้าใจและการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย² และไม่เป็นการกระตุ้นให้ครูในหมวดวิชาพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

8. งานธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ เป็นงานที่ทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่า หัวหน้าหมวดวิชาปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก ซึ่งก็เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะวางงานธุรการเป็นเครื่องช่วยให้ความสะดวกและส่งเสริมงานด้านวิชาการ³

¹ สมศรี ช่างนก, "บทบาทของหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา.....," หน้า 137.

² เมธี ปิณฑานนท์, การบริหารงานบุคคลในวงการศึกษ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จักร์สันนิทวงศ์, 2522), หน้า 116.

³ นิรมล สวัสดิ์กบุตร, "การบริหารงานธุรการโรงเรียน," หน้า 5.

9. ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนมักจะมองว่าชุมชนไม่ให้ความร่วมมือมากกว่าที่จะมองว่าโรงเรียนได้ทำอะไรแก่ชุมชนบ้าง บางโรงเรียนแม้กิจกรรมมากแต่เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนต้องเดือดร้อน คือมีการเรียโรเสมอ ทำให้ประชาชนเบื่อบ่นหาย เมื่อมหาวิทยาลัยจะจัดงานทางวิชาการ เช่นนิทรรศการ จึงมักมีปัญหาในด้านการเงิน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หัวหน้ามหาวิทยาลัยควรเพิ่มการปฏิบัติงานทางด้านวิชาการให้มากขึ้น ต้องพยายามทำความเข้าใจหลักสูตรและเนื้อหาวิชาในหมวดวิชาที่ตนต้องรับผิดชอบ และประชุมอบรมชี้แจงให้ครูในหมวดวิชาได้เข้าใจ ซึ่งการประชุมปรึกษาหารือ และประชุมปฏิบัติการของทุก ๆ หมวดวิชาส่วนใหญ่กระทำกันปีละครั้ง ควรจะได้ปรับปรุงเป็นภาคละ 2-3 ครั้ง จึงจะทำให้การเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น¹ หัวหน้ามหาวิทยาลัยควรมีการสาธิตการสอนแก่ครูในหมวดวิชาหากทำเองไม่ได้ ก็ควรจัดหาผู้อื่นที่เชี่ยวชาญมาสาธิตการสอนแก่ครูที่สอนไม่คล่อง² นอกจากนี้แล้วหัวหน้ามหาวิทยาลัยควรเพิ่มการปฏิบัติในการร่วมกับครูวิเคราะห์ข้อสงสัยรายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาของตน รวมทั้งการวิเคราะห์หลักสูตรของหมวดวิชา ซึ่งหัวหน้ามหาวิทยาลัยเองเห็นว่าตนมีการปฏิบัติน้อยด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและเพื่อให้การวัดผลมีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาค้นคว้า ประเมินผล วิเคราะห์วิจัย เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาด้านวิชาการในหมวดวิชาที่รับผิดชอบเพิ่มขึ้น เพราะ สมทรง ภัทรชากร มีความเห็นว่า ถึงแม้ว่าคุณภาพของการเรียนการสอนจะขึ้นอยู่กับตัวประกอบหลายตัว หัวหน้าสายวิชาย่อมเป็นตัวจักรอันสำคัญยิ่งต่อการบริหารงานในโรงเรียน และต่อผลงานเป็นส่วนรวม คุณภาพของการศึกษาจะปรากฏที่ตัวนักเรียน เป็นหน้าที่ของหัวหน้าสายวิชาที่จะต้องดูแลเรื่องการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด เพราะหัวหน้าสายวิชาเป็นผู้ที่อาจารย์ใหญ่

¹กรมสามัญศึกษา, รายงานผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา
(กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. , 2522), หน้า 63.

²พิมพ์พรณ เกศเจริญ, คุณลักษณะ..... หน้า 29.

แต่งตั้งขึ้นให้เป็นผู้นำ และบริหารงานวิชาการในสายนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และดำเนินงานให้ประสพผลดีตามความมุ่งหมาย¹

2. โรงเรียนควรจัดระบบการจัดแบ่งงบประมาณให้หมวดวิชาให้เหมาะสม โดยควรให้ความสำคัญแก่การวางแผนงานของทุกหมวดวิชา และควรให้การอบรมให้หัวหน้าหมวดวิชามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเงิน การวางแผน นอกจากนี้ผู้บริหารควรกระจายอำนาจให้แก่หัวหน้าหมวดวิชาให้มากขึ้น โดยอาจจะมอบหมายอำนาจบางด้านให้ เช่น การพิจารณาความดีความชอบของครูในหมวด และหัวหน้าสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้บริหารสูงสุดในโรงเรียนควรชี้แจงให้ครูในโรงเรียนของตนได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งควรมีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดว่าหัวหน้าหมวดวิชาได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคใด จะได้ช่วยแก้ไขให้ มิใช่ปล่อยปละละเลย เพราะผู้บริหารซึ่งต้องรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างในองค์การ จะยังคงมีอำนาจในการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น²

3. หัวหน้าหมวดวิชาควรนิเทศการสอน รวมทั้งการปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อช่วยให้ครูใหม่มีความอบอุ่นใจ มีความมั่นใจ และรู้ถึงแนวทางการปฏิบัติงาน ตลอดจนควรมีการประชุมของหมวดวิชาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความใกล้ชิดระหว่างหัวหน้าหมวดวิชากับครู-อาจารย์ในหมวดวิชา เพื่อช่วยกันพิจารณาและแก้ไขปรับปรุงงานของหมวดวิชา ซึ่งสุดใจ ใสสุด ก็มีความเห็นว่า หัวหน้าสมยวิชาอาจจัดให้มีการประชุมหรือสัมมนาภายในหมวดวิชาของตนหรือในหมวดเดียวกันแต่ต่างโรงเรียน เป็นครั้งคราว เพื่อแลกเปลี่ยน

¹สมทรง ภัทรชาคร, "บทบาทหัวหน้าหมวดวิชาภาษาอังกฤษ.....,"

หน้า 1.

²ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์, "การบริหารงานด้านวิชาการ, "

หน้า 45.

ความคิดและประสบการณ์"¹ นอกจากนี้หัวหน้าหมวดวิชาควรจัดให้ครูที่ได้รับการอบรมถ่าย
ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ครูในหมวดวิชาและแก่ครูที่สนใจ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ครูในหมวดวิชา
พอลงมาศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอรวมทั้งเป็นการถ่ายทอดวิชาความรู้ เผยแพร่ และ
ประชาสัมพันธ์งานของหมวดวิชา

4. โรงเรียนควรตั้งรองหัวหน้าหมวดวิชาเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของหัวหน้า
หมวดวิชา เพื่อช่วยกันปฏิบัติงานในหมวดวิชาให้ได้ผลเต็มที่ เพราะบางหมวดวิชาในบาง
โรงเรียนไม่มีรองหัวหน้าหมวดวิชา ทั้งที่สามารถจะตั้งได้

5. เนื่องจากในขณะนี้กำลังใช้หลักสูตรใหม่ นักเรียนจึงควรได้เรียนด้วยการ
ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้มากขึ้น นอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียน ดังนั้นหัวหน้า
สถานศึกษาจึงควรสนใจในเรื่องของห้องสมุดให้มากขึ้น ด้วยการหางบประมาณเพื่อซื้อ หรือ
หาหนังสือประเภทต่าง ๆ มาไว้ในห้องสมุดให้เพียงพอ

6. ปัญหาขาดแคลนห้องเรียน ไม่มีห้องเรียนเฉพาะวิชา หากจะจัดให้เด็ก
เดินเรียน คือมีการหมุนเวียนเปลี่ยนห้องทุกชั่วโมง น่าจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ ระยะแรก ๆ
อาจจะขลุกขลัก วนวาย และไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่บ้าง แต่หากมีความตั้งใจจริง
พยายามฝึกเด็กให้มีความวินัย จะแก้ไขปัญหาคงกล่าวได้

7. ควรได้สนับสนุนหมวดวิชาต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้น เพื่อ
เป็นการสนับสนุนนโยบายของกรมสามัญศึกษา ในความต่องการที่จะให้โรงเรียนมัธยมศึกษา
เป็นโรงเรียนเพื่อชุมชน และเพื่อที่โรงเรียนจะได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำของสังคมอีกด้วย²
ซึ่งในเรื่องนี้ สกูปสและคณะ มีความเห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์นั้นต่องกระทำต่อเนื่อง

¹ศุภโร ไสสุต, "การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร,"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2522), หน้า 94.

²ภิญโญ สาธร, การบริหารการศึกษา , หน้า 15.

ติดต่อกันตลอดไป¹ นอกจากนี้โรงเรียนควรเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนรู้ถึงการปฏิบัติงานของโรงเรียน รวมทั้งมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิด เช่นอาจจะจัดให้มีวันผู้ปกครอง และเชิญผู้ปกครองมาร่วมชมการแสดงของบุตรหลานของตน พร้อมทั้งให้มีการจัดนิทรรศการทางวิชาการในวันดังกล่าวนั้น โดยให้แต่ละหมวดวิชาร่วมกันรับผิดชอบ ควรจะมีการปรับปรุงระเบียบ แนวปฏิบัติ เพื่อเอื้ออำนวยให้โรงเรียนเป็นแหล่งกลางในการพัฒนาชุมชนในคานต่าง ๆ²

๘. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันที่เปิดทำการสอนวิชาบริหารการศึกษา ควรไ้ร่วมมือกันให้การอบรมเกี่ยวกับงานของหัวหน้าหมวดวิชาแก่หัวหน้าหมวดวิชาของโรงเรียนต่าง ๆ โดยอาจจะมอบหมายให้เขตการศึกษาต่าง ๆ หรือกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อเสนอแนะสำหรับคณาจารย์ในอนาคต

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับคณาจารย์ในอนาคต ดังนี้

1. คณาจารย์วิจัยเรื่องเดียวกันนี้ในเขตการศึกษาอื่น ๆ จะได้นำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบับผลการวิจัยครั้งนี้ได้
2. การวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชา น่าจะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น พฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหมวดวิชา บรรยากาศในองค์กร การมอบหมายอำนาจของหัวหน้าสถานศึกษาหรือฝ่ายบริหารแก่หัวหน้าหมวดวิชา เป็นต้น ควรจะได้มีการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชากับตัวแปรเหล่านั้น

¹ Emery, Stoops, and M.L. Rafarty Jr., Practices and Trends in School Administration....., p. 519.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษามัธยมศึกษา 5 พ.ศ. 2525-2529....., หน้า 76.

3. ควรมีการวิจัยว่าเพราะเหตุใด ครู - อาจารย์จึงไม่ต้องการที่จะดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา โดยอาจจะทำการวิจัยในเรื่อง การรับรู้ต่อบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มครู - อาจารย์ เป็นต้น

4. อาจมีการวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในโรงเรียนขนาดกลาง โดยอาจจะนำมาเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ หรือไม่ ก็ได้

5. ควรมีการค้นคว้า วิจัย ต่อไปว่า เพราะเหตุใด หัวหน้าสถานศึกษาจึงประมาณค่าการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาสูงกว่าที่หัวหน้าหมวดวิชาประมาณค่าตัวเอง และเพราะเหตุใด กลุ่มครู - อาจารย์จึงประมาณค่าการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาโดยเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย